

مشق دموکراسی پیش نیاز انجمن کتابداران

سعید اکبری نژاد^۱

جناب آقای دکتر حری، در یادداشت سردبیری شمارهٔ تابستان ۷۵ فصلنامهٔ پیام کتابخانه بحث جدیدی را در مورد انجمن کتابداران ایران مطرح کردند. پیشنهاد جدید ایشان نیز آن بود که بهتر است جوانان دست به کار شوند و هیأت مؤسس را تشکیل دهند. بعد از خواندن آن یادداشت برخی خاطرات به ذهن آمد.

همان‌گونه که جناب آقای دکتر حری نیز مطلع هستند، از سال ۶۵ تاکنون دو حرکت مهم برای تشکیل انجمن کتابداران ایران صورت پذیرفته است. تعدادی دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی در بهار سال ۶۵ در این راه گام نهادند. این دانشجویان با هماهنگی تعدادی از استادان، جلسه‌ای با رئیس هیأت مدیرهٔ سابق انجمن نیز برگزار کردند. دومین بار سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران پیشگام شد و کار را تا حدی پیش برد. هیچ کدام از این اقدامات به نتیجه نرسید و تشکیل انجمن کتابداران ایران عقیم ماند. در هر دو بار، برای رایزنی و جلب همکاری با تعدادی از دوستان، کتابداران، و استادان تماس گرفته شد. در ضمن این مشورت‌ها یکی از کتابداران به صراحت با تشکیل انجمن کتابداران مخالفت می‌کرد. این کتابدار اعتقاد داشت که اگر جامعه‌ای نیاز به سازمانی داشته باشد آن سازمان را به وجود خواهد آورد. موانع گوناگون فقط شکل بروز سازمان را تغییر خواهد داد. به نظر ایشان اگر کتابداران نیاز به انجمن داشته باشند و مشکلات مختلف مانع تأسیس آن گردد خود کتابداران راه‌هایی را به وجود خواهند آورد که همان کارکردهای انجمن را با نام‌های دیگر و با شیوه‌های دیگر انجام دهد.

^۱ کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی معاونت پژوهشی کتابخانهٔ ملی جمهوری اسلامی ایران

بنابراین، نیازی به انجمن نیست زیرا جامعه کتابدار حرکتی دال بر اینکه نیاز به انجمن دارد نکرده است. این همکار گرامی پاره‌ای از مشکلات وجود انجمن کتابداران را نیز مطرح می‌کرد.

این کتابدار ارجمنند می‌گفت: زمانی که به اندیشه‌ها، آرا، و عقاید دیگران احساس نیاز کردیم، زمانی که توانستیم اندیشه‌های دیگران را که مخالف و مغایر نظرمان بود بپذیریم، و ... آن‌گاه می‌توان به سراغ انجمن رفت. و آن احساس نیاز و این تحمل اندیشه‌های دیگران زمانی بروز می‌کند که بتوانیم از خودمحوری، تنه‌اروی و خویش‌نمداری پرهیز کنیم؛ که این خود از ویژگی‌های اندیشه دموکراتیک است.

همزمان با آن یادداشت کتابی با عنوان دموکراسی از انتشارات یوتسکو را ورق می‌زد. نویسنده در مقدمه آن گفته بود که با یک حرکت سیاسی - اجتماعی نمی‌توان به دموکراسی رسید. نویسنده کتاب اعتقاد داشت برای رسیدن به دموکراسی باید فرهنگ، اندیشه و ... تغییر کند. یعنی برای رسیدن به دموکراسی و جامعه‌ای آزاداندیش همه باید مشق دموکراسی کنند و به اجرای آن الزام عملی داشته باشند. حال سؤال این است که جامعه کتابدار و کتابداران چه اقدامی برای تشکیل انجمن انجام داده‌اند؟ انجمن سازمانی دموکراتیک است و همه در آن حق اظهار نظر و رأی دارند. آیا برای رسیدن به این محل دموکراتیک، که محل تضارب عقاید نیز هست، رفتار دموکراتیک داشته‌ایم؟ آیا کتابداران سعی کرده‌اند در روابط شغلی و حرفه‌ای خود دموکراسی، آزاداندیشی، سعه صدر و ... را رعایت کنند؟ به نظر چنین نمی‌آید.

در شماره پاییز ۷۵ فصلنامه کتاب، خبری در مورد یکی از دانشجویان ایرانی کتابداری و اطلاع‌رسانی استرالیا و موفقیت‌های ایشان درج شد. مقاله‌های این دانشجو در نشریات خارجی بهترین مقاله شناخته می‌شود و ایشان نیز برای شرکت در کنفرانسی، با پرداخت تمام هزینه‌ها از طرف کنفرانس، دعوت می‌شود. یعنی در غرب، اندیشه یک ایرانی به طور خودکار درک، جذب، و استفاده می‌شود. اندیشه این کتابدار را مؤسسات داخلی چگونه درک، جذب، و استفاده خواهند کرد؟ آیا برای جذب نظرات این فرد نیاز به انجمن کتابداران است؟ آیا رفتار دموکراتیک کتابداران در سازمان‌های مختلف نمی‌تواند باعث جذب این نظرات شود؟

در حال حاضر مراکز مختلف کتابداری و اطلاع‌رسانی همزمان مشغول اجرای طرح‌های موازی هستند و همه هم از این طرح‌ها مطلع‌اند، آیا این سازمان‌ها و کتابداران آنها توانسته‌اند طی جلساتی اجرای این طرح‌ها را یک کاسه کنند؟

در مورد امانت بین کتابخانه‌ای، سفارش مشترک منابع، فهرست‌نویسی مشترک و ... بحث‌های گوناگونی شده است. آیا تاکنون دو کتابخانه مختلف از دو سازمان مختلف به این مهم دست یازیده‌اند؟ مثلاً آیا فهرست‌نویسی تعاونی را اجرا کرده‌اند؟

به تجربه ثابت شده است که این گونه اقدامات ابتدایی، این گونه کارهای مشترک که نشان از سعه صدر، آزاداندیشی، و روابط دموکراتیک دارد، کمتر دیده شده است. وقتی که شرایط چنین است چه نیازی به انجمن است؟ وقتی که هنوز روابط بنیادی و ضروری ما همراه با دموکراسی نیست چه جای انجمن؟ در این شرایط اگر انجمن تأسیس شود احتمالاً دچار مصائب زیر خواهد شد:

۱. انجمن جای نزاع و درگیری، خط و خط‌کشی، و گروه و گروه‌بازی خواهد شد. زیرا جمع‌شدن اندیشه‌های غیردموکراتیک در چارچوب انجمن راهی جز نزاع و درگیری را ایجاد نمی‌کند.

۲. به دلیل همان افکار، این انجمن نمی‌تواند جای بحث و گفت‌وگوی آزاد باشد. بنابراین با از دست‌دادن ویژگی اصلی انجمن، یعنی محلی برای تضارب آرا، تعداد اعضای انجمن اندک خواهد بود.

۳. این انجمن به دلیل کم بودن تعداد اعضایش ضعف مالی خواهد داشت و بنابراین نیازمند است که از طرف سازمان‌های دولتی حمایت شود. این حمایت مالی انجمن را به سمت عقاید و اندیشه‌های همان سازمان‌ها سوق می‌دهد. دولتی شدن انجمن خالی از اشکال نیست، دست کم نوسان‌های مالی و اداری سازمان‌های حامی، انجمن را با نوسان همراه می‌سازد.

مطمئناً مشکلات انجمن بیش از اینها خواهد بود. کافی است سیری در تاریخ انواع انجمن‌ها در حوزه کتابداری و سایر حوزه‌ها داشته باشیم تا علل پای نگرفتن انجمن‌ها را مشاهده کنیم. نگارنده مخالف انجمن یا مخالف تأسیس آن نیست بلکه اعتقاد دارد پیش از تأسیس انجمن بهتر است گام‌های عملی‌تر و شدنی‌تری را برداریم تا به انجمن برسیم. در حال حاضر بهترین راه تمرین و مشق سعه صدر، آزاداندیشی، و دموکراسی است. آنچه را که لازم است از همین حالا در تدارک آن باشیم سعه صدر، آزاداندیشی، و دموکراسی است. با هم اندیشیدن، به افکار هم احترام گذاشتن، دوری جستن از گروه‌گرایی، نظر جمع را پذیرفتن و... تماماً پیش شرط‌های ایجاد انجمن موفق است. پس بیاییم با هم مشق دموکراسی کنیم.

مثلاً کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در حال تدوین رده KPF است. کتابخانه ملی می‌تواند با دعوت کردن از تعدادی از حقوق‌دانان، کتابداران، و افرادی که فقه اسلامی را می‌دانند کمیته‌ای تشکیل دهد، و طی نامه یا اعلامیه‌ای نظرات تمام کتابداران علاقه‌مند از سراسر کشور گردآوری شود و با همکاری همگان رده KPF تدوین شود. به همین ترتیب سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران نیز می‌تواند مشابه این کارها را در مورد فهرستگان کتاب‌های لاتین انجام دهد. سایر مراکز هم به همین صورت می‌توانند گام‌های مثبتی بردارند. به نظر می‌رسد که اگر

خودبینی‌ها، خودمحوری‌ها و... را کنار بگذاریم آن قدر کار انجام نشده و روی زمین مانده در کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران موجود است که هر کتابخانه و مرکزی که علاقه‌مند باشد می‌تواند ده‌ها طرح را به دست گیرد.

معلمثناً با توجه به شرایط و روحیه حاکم، کارها پرهزینه‌تر به انجام می‌رسد و وقت بیشتری صرف هر کدام خواهد شد. ولی این هزینه‌ای است که باید برای سعه صدر، آزاداندیشی، دموکراسی، و انجمن کتابداران ایران پرداخت. ■

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی